

microcosmos

HET LEVEN IN HET GRAS

een film van
CLAUDE NURIDSANY & MARIE PÉRENNOU

Pedagogische
dossier

ECRAN LARGE
SUR TABLEAU NOIR

Centre culturel
LES GRIGNOUX

**Le Centre Culturel les Grignoux
(Luik)**

Vinciane Fonck

Michel Condé

vertaling : Kaat Cleenewerck

MICROCOSMOS

een film van CLAUDE NURIDSANY & MARIE PÉRENNOU

**met de steun van EUROPA CINEMAS
een initiatief van de Europese Gemeenschappen**

© Les Grignoux, 1996

D / 1996 / 6039 / 11

Inhoud

Inleiding	5
EERSTE DEEL :	
Op ontdekking doorheen een verbazend universum	7
Voor de film	9
Na de visie, een eerste herhaling	9
Wat toont de film ?	11
Insecten of niet ?	12
Een definitie	12
Nieuwe verschillen	14
Een generiek om te ontcijferen	15
Wat doen de dieren in de film ?	17
Interacties tussen niet-gelijksoortige dieren	18
Interacties tussen gelijksoortige dieren	19
Interacties tussen dieren en planten	20
Interacties tussen dieren en milieu	22
Resultaten van de waarnemingen	23
TWEEDE DEEL :	
De emotie van het spektakel verlengen	25
De kleurschakeringen van de film definiëren	27
Expressionistische keuzes	28
Het beeld in het poezie	30
Als het een... was	30

INLEIDING

Hoewel *Microcosmos* bepaalde aspecten heeft van een didactische film, onderscheidt hij zich toch van een traditionele documentaire. Dit komt door de globale benadering van de 'onzichtbare' wereld van insecten en andere kleine diertjes van de weide en de afwezigheid van richtinggevende commentaar. De kijker wordt inderdaad geplaatst in de positie van waarnemer, overgeleverd aan zichzelf : geen enkele commentaar zegt hem wat hij moet opmerken of begrijpen of bewonderen. Het is aan ons, kijkers, om te raden wat er gebeurt op het scherm (welk dier wordt er getoond ? wat doet het ? wat gebeurt er ?). Of om een betekenis te geven aan wat er getoond wordt (wij beslissen of het beeld waardevol is voor z'n 'wetenschappelijke' interesse of enkel voor z'n schoonheid). Of tenslotte om een betekenis te geven aan het geheel want daar wordt nergens een bijzondere nadruk op gelegd (enkel een aandachtige kijker merkt dat de bloemen zich openen bij het begin van de film en zich terug sluiten op het einde - staat symbool voor het verloop van een dag).

Enkele kijkers zullen ongetwijfeld een quasi wetenschappelijke houding aannemen t.o.v. de film : proberen de gefilmde dieren te herkennen en hun gedrag te observeren, of de onderliggende logica van hun gedrag proberen te begrijpen. Anderen daarentegen zullen de film eerder op een meer beschouwende manier bekijken : de schoonheid van de beelden bewonderen; nu eens griezelen, dan weer lachen bij bepaalde beelden, zonder daarom hun kennis over de kleine wereld van het weiland te willen uitdiepen.

Men kan dit dossier het best in die geest van 'vrije ontdekking' zien - dit was trouwens ook de bedoeling van de makers -. In die open geest kan men ruimte laten voor vraagstelling en opzoekingen. De voorstellen voor animaties e.d. proberen de herinneringen aan de film bij de kinderen volledig te benutten. Zo zijn er suggesties om de beelden van de film terug op te frissen; vervolgens proberen we die herinneringen te structureren om zo beter enkele elementen te begrijpen. Tenslotte is er ook ruimte voor een eventuele reflectie over een aantal aspecten. Deze suggesties zijn vrijblijvend en zijn eveneens van toepassing op minder 'wetenschappelijke' aspecten van de film. We denken hierbij aan emoties die de beelden kunnen oproepen (de verwondering voor de schoonheid van de wereld, maar ook de angst bij bepaalde griezelige momenten). Ook hier proberen we de persoonlijke uitdrukking van deze gevoelens te bevorderen, en dit via een tekening, of poëzie,...

Dit dossier stelt dus twee soorten complementaire benaderingen voor. In een eerste deel gaat het om een objectieve benadering om tenslotte, beetje bij beetje, - en zonder beroep te doen op externe informatie - te komen tot een globale en gestructureerde visie over het eco-systeem van de weide.

Behalve dat documentaire aspect van de film, gaat een tweede deel dieper in op de gewilde ‘niet-wetenschappelijke benadering’ van de regisseurs. Hier wil men het kind helpen om aan dat universum een persoonlijke interpretatie te geven, vertrekkende van emoties. Deze subjectieve en poëtische dimensie die grotendeels de mise-en-scène van de regisseurs domineert, zal zich in de eerste plaats toespitsen op de verschillende kleurschakeringen in de film. Nadien is het de beurt aan originele creatieve activiteiten.

EERSTE DEEL

**Op ontdekking doorheen
een verbazend universum**

VOOR DE FILM

¹ De betekenis van de term 'cosmos' als buitenaards universum is pas heel recent in gebruik geraakt. Deze nieuwe nuance heeft niets met de film 'microcosmos' te maken: hier betekent het enkel 'kleine wereld'.

We hadden het er al over in de introductie: *Microcosmos* is een originele documentaire want hij geeft zo goed als geen 'verhelderende' commentaar. Bepaalde kijkers zullen deze vrijheid appreciëren, anderen zullen dan weer in de war zijn. Vooral de jongsten zijn gewoon aan een meer afgelijnde en zeer duidelijke manier van te werk gaan. Het is dus belangrijk om, voor de visie, een inleiding te geven over de film. Hierbij kan men vertellen dat het gaat over een documentaire over het leven op een weide en in het bijzonder over haar 'microscopische' bewoners (de titel kan men, volgens z'n ethymologie, onderverdelen in 'micro', dat in het Grieks, 'klein' betekent en 'cosmos' dat universum, wereld betekent ¹). Dan kan men vertellen dat het gaat over een originele vorm van documentaire omdat elke commentaar ontbreekt.

Daarna kan men aan de leerlingen vragen om enkele veronderstellingen te maken over wat ze gaan zien en in het bijzonder over de dieren die de film zal tonen: welke dieren (bij voorkeur kleine) kan men vinden in een weide? We noteren alle suggesties op het bord, gegronde en ongegronde, waarschijnlijke en onwaarschijnlijke. Bij suggesties die door de andere leerlingen betwist worden zet men een vraagteken. Men bewaart die lijst want na de visie kan die vergeleken worden met de film.

Bij voorkeur houden we die voorbereiding kort omdat de film op die manier een 'frisse ontdekking' blijft. Het essentiële werk wordt pas en zo kort mogelijk, na de projectie gedaan, omdat de indrukken bij de leerlingen dan nog fris in het geheugen zitten.

NA DE VISIE, EEN EERSTE HERHALING

Microcosmos overstijgt zonder twijfel de verwachtingen van de kijkers door zijn vele dimensies en z'n verschillende 'toegangspoor-ten'. De film toont ons heel veel dieren, sommige zijn speciaal, anderen dan weer gewoner. Ook het functioneren van een heel eco-systeem en de vele interacties tussen de verschillende partners van dat eco-systeem worden uit de doeken gedaan.

Door het aanwenden van enkele dramatische elementen zoals de onweersbui maakt de film ons attent op de gevolgen van een schaalverandering: het verschil in levenswijze tussen 'ons', de mensen, en 'zij', de kleine diertjes van de weide. Tenslotte zitten in de film vele scènes die vooral belangrijk zijn voor hun emotionele, poëtische, esthetische of humoristische waarde (de slakken die naar elkaar toe stappen, het ontluiken van een klaproos, de metamorfose van een mug aan het wateroppervlak, in volle licht).

We laten de leerlingen deze verschillende dimensies onderzoeken, eerst op een intuïtieve, nadien op een meer systematische manier. Zo

kunnen we de herinneringen aan de film vastleggen en levendig houden en ze eventueel verlengen door uitleg te geven en dingen op te zoeken. Deze activiteit zal dus hoofdzakelijk bestaan uit het beantwoorden van (bv. volgende) vragen : wat hebben we gezien ? wat hebben we begrepen ? wat hebben we niet begrepen en wat kunnen we proberen beter te begrijpen ? wat heeft de film ons geleerd? wat gaan we onthouden om erover te kunnen praten met mensen die de film niet gezien hebben (ouders, vrienden) ?

Hiervoor kunnen we het best eerst een vrije discussie voeren over de indrukken van de film, want deze indrukken kunnen op hun beurt andere herinneringen oproepen : welke scènes - in het bijzonder - hebben de leerlingen graag gezien en welke scènes hebben hun aandacht getrokken ? Eerst en vooral noteren we deze verschillende impressies op het bord, zelfs als dit een wanordelijke indruk achter laat. Elke van die herinneringen, die op een bondige manier op het bord genoteerd wordt, zal misschien complex lijken : elke sequentie brengt een dier (of een plant) in beeld, maar dat dier doet iets of er gebeurt iets mee, of hij doet iets met een ander dier of plant of een voorwerp uit z'n omgeving... En als men soms de juiste naam van het dier niet kent, kan men wel de vraag stellen wat het doet of waarom (dat is bv. het geval bij de interacties tussen het lieveheersbeestje, de bladluizen en de mieren; of de spin die haar web onder water maakt en waar ze met minuscule luchtbelletjes een 'klokje' vormt, als een soort zuurstofreservoir).

Wanneer de discussie minder fel wordt, kan men ook de lijst met de dieren gebruiken die opgesteld werd voor de visie. Deze vergelijking zal beslist helpen om de originaliteit van de film beter te appreciëren. Want de film heeft zeker 'onverwachte' dieren en een reeks activiteiten getoond die we niet meteen zouden verwachten. Voor de leerlingen is dit een gelegenheid om iets nauwkeuriger uit te leggen welke nieuwe dingen de film hen eigenlijk heeft getoond.

Dit eerste werk nl. 'herinneringen oproepen' zal zeker zeer rijk en levendig zijn. Wel zit het risico erin dat dit nogal verward zal lijken; zelfs als het onvermijdelijk is om vlug een aantal herinneringen vast te leggen die anders zouden vervagen. Na deze eerste discussie kan men de leerlingen voorstellen om op een meer systematische manier verder te werken. In die zin definiëren we een aantal zoekpistes die moeten toelaten om de herinneringen te organiseren maar ook om andere terug op te frissen. Daarvoor laten we de leerlingen op enkele fiches schrijven wat ze onthouden hebben van de vorige discussie. We kunnen ook het bord gebruiken voor nieuw zoekwerk, maar we letten erop om de reeds gevonden informatie niet uit het oog te verliezen.

Dit opzoekingswerk kan zich richten naar de volgende vier grote pistes.

Eerst proberen we - zelfs bij benadering - de verschillende dieren, planten en andere dingen die getoond zijn in de film, op te noemen; en we groeperen die allemaal in enkele grote groepen.

Vervolgens concentreren we ons op de interacties tussen de dieren en hun milieu. We vragen achtereenvolgens wat de dieren doen, welke verschillende soorten samen in beeld verschijnen en wat al deze dieren samen doen; welke planten of bloemen bij welke dieren horen, en tenslotte gaan we op zoek naar het verband tussen de dieren en de rest van hun omgeving.

WAT TOONT DE FILM ?

In een eerste fase proberen we na te gaan welke verschillende **diersoorten** er in de film aan bod zijn gekomen. Hiervoor is het zeker niet nodig om meteen al met een wetenschappelijke terminologie op de proppen te komen, noch om een onderscheid te maken tussen insecten en niet-insecten, of om volledig te zijn.

Vooraleer een indeling te maken, stellen we eerst een eenvoudige inventaris op, op basis van de voorkennis en de herinneringen van iedereen. Onafhankelijk van enig morfologisch criterium, zullen er twee categorieën gevormd worden :

— er zijn dieren die we goed kennen (de mier, de bij, het lieveheersbeestje...)

— er zijn dieren die we niet kennen maar waar we iets van onthouden hebben ('eentje die een grote bol voortduwt', 'eentje die op een stengel lijkt') en waar we later de naam van zullen zoeken.

Maar dieren maken slechts een deel uit van het universum uit *Microcosmos*. Daarnaast zijn er ook **planten en bloemen**, zowel gewone als meer spectaculaire. Ongetwijfeld zullen die namen de leerlingen minder vertrouwd in de oren klinken (dan die van de dieren), en dus zal de 'oogst' wellicht minder vruchtbaar zijn. Maar sommigen zullen zich bepaalde planten en bloemen wel herinneren omwille van hun 'determinerende' rol in de film (zoals die bloem die op een bij lijkt, waardoor ze andere bijen aantrekt die haar bevruchten).

De film speelt zich trouwens af op meerdere **plaatsen** op en rond de weide : bovengronds natuurlijk, maar ook ondergronds, op en onder water en ook in de lucht waar het in beeld brengen van insecten in volle vlucht zorgt voor een aantal uitzonderlijke sequenties !

Tenslotte kunnen we enkele geprivilegieerde **momenten** meemaken : het begin van de dag, volle middag, het vallen van de dag, de nacht... De zon domineert de film maar toch zal de kijker de spectaculaire onweersbui niet vlug vergeten !

Deze verschillende aspecten (dier- en plantensoorten, plaatsen en momenten van actie) zullen natuurlijk het geheugen opfrissen en we kunnen er, op een bondige manier, heel veel informatie uit halen.

Nu gaan we proberen om deze eerste indeling te verbeteren en zo onze algemene kennis van dit microscopisch universum uit te breiden. (De

volgende pagina's beperken we ons wel tot diersoorten : dezelfde werkwijze kan gevolgd worden voor de plantensoorten).

INSECTEN OF NIET ?

We vertrekken van de lijst met de dieren uit de film en we nodigen de kinderen uit om te zoeken naar een eerste onderscheid : welke van deze dieren zijn insecten, en welke niet ? Meestal is dit onderscheid op een eenvoudige manier te maken en kan men afgaan op z'n gevoel. Een fazant, een kikker, een slak gelijken in de verste verte niet op een mier, dus zal men er niet aan denken om ze onder te brengen bij de insecten.

Andere dieren daarentegen stellen wel problemen. - Is een duizendpoot een insect ? - Bij andere dieren maakt men allicht wel een foutje : over het algemeen wordt de spin door de kinderen als een insect beschouwd. Laten we misschien in dit stadium de 'fouten' voor wat ze zijn.

We kunnen vertrekken van de volgende vraag : 'Wat zijn de karakteristieken van insecten ?'

In een eerste fase maken we twee kolommen 'Insecten' en 'Geen insecten'. We laten de kinderen zoveel mogelijk zoeken naar verschillen : bv. insecten zijn klein, ze hebben geen beenderen, ze hebben meestal vleugels en altijd één of meer paar poten...

EEN DEFINITIE

Om een morfologische beschrijving te kunnen geven en duidelijke criteria af te bakenen, raadplegen we een encyclopedie (uit de klas).

In LAROUSSE vinden we de volgende definitie :

« INSECT o. enk. (lat. insectus). Klasse van geleedpotigen, gekenmerkt door het bezit van normaal zes poten, één of twee paar vleugels en een min of meer duidelijke gedaantewisseling. Het lichaam bestaat uit drie delen : kop, borststuk en achterlijf. De kop draagt een paar sprieten, twee samengestelde ogen plus vaak 2 of 3 ocellen, de mondopening en de monddelen. De thorax heeft drie segmenten die ieder een paar poten dragen, en meestal, twee paar vleugels. Aan het achterlijf bevinden zich de ademhalingsorganen.

● Sociale insecten, insectensoorten die in talrijke groepen leven (bijen, wespen, mieren, termieten) en gekarakteriseerd door het bestaan van kasten met steriele volwassenen (werkers, soldaten) alsook door de bouw van een nest.

■ Het systeem van de insecten omvat meer dan één miljoen soorten, die men in alle milieus terugvindt. Sommigen kennen een volledige metamorfose (met het stadium van pop), anderen kennen een onvolledige metamorfose (geen pop tussen larve en volwassen dier). »

Een dergelijke definitie bevat heel veel informatie die men niet allemaal nodig heeft om een insect te identificeren. Dit is misschien een goede gelegenheid voor de leerlingen om uit een korte informatieve tekst de nuttige elementen te leren kiezen (in dit geval is dit een eenvoudige definitie).

We merken op dat deze definitie drie goed afgelynde delen bevat, die worden aangeduid door de tekens ● ■. We vragen eerst aan de leerlingen om het stuk tekst dat de antwoorden zal geven op onze vragen, te herhalen. Daarna onderlijnen we de essentiële informatie die ons zal helpen om het onderscheid te maken tussen een insect en geen-insect. Ook duiden we de onbekende woorden aan. Tenslotte zoeken

we opnieuw naar de betekenis, om zo beter te kunnen uitmaken hoe relevant de criteria zijn die we proberen te definiëren.

In functie van deze nieuwe gegevens, gaan we de indeling terug bekijken. Zo kunnen de kinderen hun eventuele fouten die ze in de eerste etappe hebben gemaakt, verbeteren.

De lijsten zouden er ongeveer als volgt moeten uitzien.

Spontane indeling

INSECTEN	GEEN INSECTEN
wesp	slak
bij	fazant
vlieg	kikker
libel	aardworm
spin	
lieveheersbeestje	
mier	
mestkever	
duizendpoot	
bladluis	
rups	
vlinder	
....	

Herziene indeling

INSECTEN	GEEN INSECTEN
wesp	slak
bij	fazant
vlieg	kikker
libel	aardworm
lieveheersbeestje	spin
mier	duizendpoot
meikever	
bladluis	
vlinder	

rups : insect in wording

NIEUWE VERSCHILLEN

Met de criteria uit het woordenboek of encyclopedie kunnen we trouwens de indeling van de insecten verfijnen. Vanuit een morfologisch standpunt bv. zegt het woordenboek dat het grootste deel van de insecten één of twee paar vleugels hebben, - maar niet allemaal -. Behalve de zogenaamde bedrijvige en verzamelende mieren die we in de film gezien hebben, hebben de meeste soorten mieren geen vleugels. Daardoor zijn er insecten die én kunnen vliegen én kunnen lopen (vormen blijkbaar de meerderheid), en daarnaast zijn er andere die enkel kunnen lopen.

In dit stadium is het interessant om deze morfologische karakteristieken in verband te brengen met de levenswijze van bepaalde insecten. Ook de mieren die onvermoeibaar heen en weer lopen met zware materialen tussen de kaken (de voorste monddelen van deze insecten), zouden onmogelijk kunnen vliegen, want ze zijn te zwaar geladen. Meer nog, ze zijn zelfs in staat grote hoeveelheden 'resten' te vinden op de grond en in hun onmiddellijke omgeving.

De bijen daarentegen verzamelen honing van bloemen die helemaal niet dicht bij de grond groeien. Meer nog, die bloemen kunnen zelfs heel ver staan van de plaats waar de bijenkolonie haar standplaats heeft. Zij moeten dus vlug en gemakkelijk grote afstanden kunnen afleggen.

Dit onderscheid kan ook helpen om beter het (levens)milieu van de insecten af te bakenen : aan de oppervlakte en net onder de grond voor de mieren; het grondoppervlak en de lucht voor de vliegende insecten; het wateroppervlak en soms zelfs onder water voor enkele zeldzame soorten.

Tenslotte maakt de definitie (uit het woordenboek) ons attent op een speciale soort insecten, nl. de sociale insecten. Het gaat om soorten die leven in talrijke groepen, zoals bijen, wespen of mieren. Daartegenover staan dan de solitaire insecten, zoals de lieveheersbeestjes, libellen of vliegen, die niet zoiets als een kolonie vormen. We kunnen nu dus de kinderen vragen om de insecten die ze zich herinneren in te delen in functie van dit nieuw criterium.

Dit is echter niet zo vanzelfsprekend. Men zal vlug merken dat sommige insecten alleen leven en anderen echte kolonies vormen. Veel soorten vormen talrijke groepen (zoals bladluizen en rupsen zich in kolonnes verplaatsen) zonder dat we daarom van echte gemeenschappen kunnen spreken.

In dat geval ontbreekt het aan een criterium i.v.m. de onderverdeling in kasten (werkers, koninginnen, bevruchters), om te kunnen spreken van een georganiseerde gemeenschap. Laten we even preciseren : tussen de insecten die in kolonies leven, zijn er die gewoon gegroepeerd zijn - zonder meer - (de bladluizen, de rupsen die men in lange rijen ziet verplaatsen), terwijl er anderen zijn die werkelijk samenwerken.

Het geheel van de insecten kunnen we dus op de volgende schematische manier weergeven :

zij die alleen leven :
solitaire insecten

zij die in groep, en
in een kudde leven

zij die samenwerken :
sociale insecten

Om deze definitie aan te vullen, gaan we nog eens terug kijken naar de eerder gemaakte lijst (op het bord) en in functie van dit nieuwe criterium gaan we die aanpassen. Daarvoor kunnen we het best kleurkrijt gebruiken.

Onderlijn — in het rood bv — de insecten die samenwerken, die ‘iets’ samen doen, of die iets doen voor anderen (bv. de larven voeden). Hier kunnen we ook al preciseren over welk type van samenwerking het gaat.

Daarna kiezen we een andere kleur om de insecten aan te duiden die alleen handelen of die zich in een conflictsituatie bevinden (waar ze zichzelf - en alleen - moeten verdedigen). En tenslotte gaan we, in nog een andere kleur, de insecten groeperen die in groep leven maar enkel ‘egoïstisch’ handelen, dus zonder hun buur te helpen.

solitaire insecten	kudde-insecten	sociale insecten
lieveheersbeestje	processierupsen	bijen
vlinder	bladluizen	mieren
rups die uit haar ei komt	... ?	wespen
mestkever		.... ?
libel		
.... ?		

EEN GENERIEK OM TE ONTCIJFEREN

Om deze grote indeling van de dieren die we in de film gezien hebben, te beëindigen, leggen we de leerlingen de generiek van de film voor want die herneemt de namen van alle ‘acteurs’.

We confronteren deze lijst met de namen die we nog herinneren en we proberen de naam bij elk dier te plaatsen. (Het gebruik van hoofdletters moeten we op naam schrijven van de filmauteurs : zij gebruiken de soortnamen immers alsof het eigennamen zijn.)

Sommige dieren zijn gemakkelijk te identificeren (omdat ze gekend zijn als ‘het lieveheersbeestje’) en anderen zullen herkend worden omdat ze een expliciete naam dragen (de processierupsen). Vele namen zullen echter problemen stellen : het best kan men een beroep doen op beschikbare woordenboeken en encyclopedieën.

Onzelieveheersbeestje
 Koninginnepage
 Spanrups
 Bij die nectar verzamelt op salie
 Rups van de hermelijnvlinder
 Wijngaardslakken
 Pas uitgekomen rups
 Wielspin
 Wolzwever
 Processierupsen
 Rode bosmieren
 Oogstmieren
 Veldwespen
 Pillendraaier
 Fazant
 Waterspinnen
 Bootsmannetjes
 Waterspin met woonklok
 Azuurwaterjuffer
 Hoornbij die 'paart' met een orchidee
 Zonnedauw
 Neushoornkever
 Miljoenpoot
 Vliegend hert
 Rupsen van de waterdrager
 Bidsprinkhaan
 Grote nachtpauwoog
 Uitsluitende langpootmug

We zien echter dat bepaalde dieren niet in het woordenboek (bv. Van Dale) staan; anderen zijn wel gedefinieerd maar zonder illustratie en dat kan problemen stellen bij de identificatie. Het is hier natuurlijk mogelijk om meer gespecialiseerde encyclopedieën te raadplegen. Maar het is misschien wel interessanter om 'redeneringen' en herinneringen te gebruiken om op die manier de dieren te benoemen die men niet meteen herkent heeft. Zo kan hier ook een beetje denkwerk volstaan om de pillendraaier te onderscheiden van de neushoornkever. Waar haalt deze laatste z'n naam vandaan? Waarschijnlijk lijkt hij op het zoogdier met dezelfde naam, en die karakteriseert zich door een spectaculaire hoorn op de neus. We kunnen dus veronderstellen dat het gaat over een kever die vooraan op het hoofd een soort hoorn draagt.

En de pillendraaier kan dan alleen maar die zijn die koppig een mestbolletje voortduwt. Op dezelfde manier kunnen we te werk gaan bij de identificatie van de 'Pas uitgekomen rups'. Het moet zeker gaan over die rups die uit haar wit ei komt dat ze nadien ook opeet. En de enige 'Rups van de hermelijnvlinder' laat zich ook opmerken door een enorme rode kop (bestemd om haar vijanden af te schrikken). Zo zien we dat

slechts weinig dieren onbenoemd blijven en dat een meer gerichte zoektocht in een encyclopedie enkel nodig zal zijn voor een paar gevallen.

In bijlage vinden we een affiche met fotogrammen uit de film die alle dieren, vermeld in de filmgeneriek (zie p. 16), illustreren. Die fotogrammen kunnen we uitdelen aan groepjes leerlingen die de naam moeten raden van de afgebeelde dieren : de fotogrammen uit de eerst kolom stellen, in wanorde, de eerst acht namen uit de lijst voor. Die uit de volgende kolom stellen de acht volgende dieren voor, enz. We kunnen de klas dus gemakkelijk in vier groepen indelen die elk acht (of zes) dieren van de affiche moeten herkennen op basis van hun opzoekingen of op min of meer deductieve wijze, zoals we hiervoor hebben uitgelegd.

WAT DOEN DE DIEREN IN DE FILM ?

Tot hier toe hebben we geprobeerd de diersoorten te herkennen. Nu kan men zich interesseren voor een tweede aspect van de film, nl. de activiteiten zelf van deze dieren. En die zijn opvallend verscheiden en soms ronduit verbazend, mysterieus of intrigerend. Ook hier zal de voorkennis van de kinderen een belangrijke rol spelen bij het begrijpen van wat ze gezien hebben.

We gaan dus op dezelfde manier te werk als bij de opsomming van de verschillende diersoorten. We vragen aan de leerlingen op basis van wat ze opgemerkt hebben, of wat hun aandacht getrokken heeft, om de verschillende activiteiten op te noemen. Dit kan gerust op een tamelijk wanordelijke manier.

Er zullen activiteiten zijn waarvan de leerlingen onmiddellijk het belang begrijpen : de bij verzamelt honing om zich te voeden en om reserves aan te leggen... Andere handelingen zullen daarentegen 'mysterieus' blijven, zowel wat de actie zelf betreft - bv. de sequentie die de metamorfose van de mug toont - als wat haar belang betreft. Waarom volhardt het kleine zwarte insect in z'n kwaadheid en duwt hij een bolletje voor zich uit dat twee maal zo groot is dan hemzelf ? Is dit een spel ? Heeft hij dat nodig om zich te beschermen, of om zich te voeden ? Ander voorbeeld : waarom bewegen de rupsen zich één na één voort - zoals in een processie ? Is dit uit angst om elkaar te verliezen ? Is dit een tactiek om indruk te maken op een eventuele vijand of om die te misleiden ?

Laten we ons op dit moment beperken tot de bezigheden die de leerlingen begrijpen en een zo groot mogelijk repertorium opstellen. Sommige insecten verzamelen honing van de bloemen, anderen verwerken plantaardig afval, graven, ruimen op, oogsten, veranderen van gedaante, vechten, voeden zich met anderen, splitsen zich, houden de wacht, camoufleren zich... Wat betreft de handelingen die we niet meteen begrijpen, proberen we enkele hypothesen op te stellen in functie van het type handelingen... en we laten die op dit moment voor wat ze zijn.

Dit alles mag redelijk wanordelijk verlopen. We gaan nog maar eens deze verschillende herinneringen op kleine fiches noteren voor we het bord afvegen. Daarna gaan we over tot een meer systematische manier van werken.

We moeten wel de opmerking maken dat de handeling altijd betrekking heeft op een uitwendig (extern) voorwerp. We kunnen dus de handelingen van de dieren onderbrengen in functie van de verschillende objecten waar ze betrekking op hebben. Ofwel handelt het dier tegen of met een ander dier; ofwel handelt het tegen of met een plant (of een bloem); of hij reageert tegen een voorwerp uit z'n omgeving. Om de nadruk te leggen op de verschillen in de acties, hebben we het nu dus over de interacties die vaak wederkerig zijn : als het lieveheersbeestje de bladluizen aanvalt, beschermt de mier hen (de bladluizen) tegen deze indringer.

INTERACTIES TUSSEN NIET-GELIJKSOORTIGE DIEREN

We nemen een algemene vraag als vertrekpunt : welke niet-gelijksoortige dieren zien we 'iets samen doen' ? We maken een lijst op met de antwoorden van de kinderen.

lieveheersbeestje — eet → bladluis
mier — valt aan → lieveheersbeestje
bladluis — voedt → de mier
fazant — eet → de mier
de spin — zet een val op → ?

...

Deze lijst is wel niet zeer uitgebreid, maar toch hebben we voldoende gegevens om de belangrijkste types relaties te definiëren die de bewoners van eenzelfde ecosysteem met elkaar kunnen hebben.

In het eerste en de twee laatste gevallen is de relatie duidelijk : het eerste dier (roofdier) eet het tweede (de prooi). We hebben hier te maken met het fenomeen van 'het roven'.

Nu gaan we aandachtiger de interacties tussen de mier, het lieveheersbeestje en de bladluis bestuderen. We vragen aan de leerlingen om de scène in chronologische volgorde te reconstrueren. We kunnen drie etappes onderscheiden :

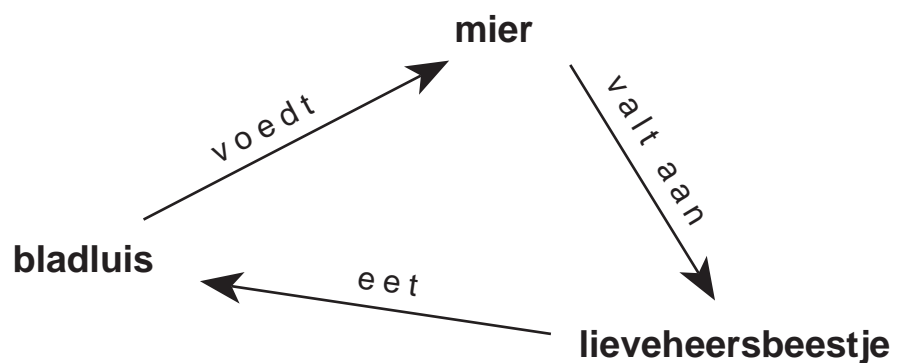
1. het lieveheersbeestje eet de bladluizen.
2. een mier komt tussenbeide en valt het lieveheersbeestje aan.
3. een bladluis lost 'een druppel sap' waarmee de mier zich voedt.

Deze interacties bestaan niet 'zomaar'. Ze hebben oorzaken en gevolgen. We kunnen die vinden door deze vraag te stellen : «Waarom valt de mier het lieveheersbeestje aan ?» Antwoord : «De mier voedt zich met het sap van de bladluizen die worden opgegeten door het lieveheersbeestje». Zo toont de leerling dat hij goed begrepen heeft dat een netwerk

van relaties veel ingewikkelder is dan een eenvoudige confrontatie prooi/roofdier.

Als de kinderen de bedoeling van deze sequentie met de bladluizen, lieveheersbeestjes en mieren niet goed begrepen hebben, leg hen dan het volgende uit. De mieren die we regelmatig terugvinden in de omgeving van onze woonplaatsen, verwijderen de bladluizen die zich op hun beurt voeden met plantensap. Want deze mieren houden van het gesuikerd sap dat de bladluizen uitscheiden na hun 'vertering'. De mieren hebben er dus alle belang bij om de bladluizen te beschermen want zij leveren hen voedsel.

We gaan dit nu in een schema zetten en hierbij rekening houden met dit nieuwe aspect van de driehoeksrelatie.

INTERACTIES TUSSEN GELIJKSOORTIGE DIEREN

We hebben reeds eerder vermeld dat sommige insecten een sociaal gedrag vertonen. Maar zelfs sommige solitaire insecten hebben soms tijdelijke uitwisselingen met soortgenoten. Dit is het geval met de libellen. In de film zien we hen als ze aan het paren zijn en dat gebeurt in onze (mensen)ogen op een zeer vreemde manier.

We kunnen aan de leerlingen vragen of ze zich nog dergelijke sequenties herinneren. Over welke diersoort gaat het en welk gedrag vertoont ze? De libellen paren, de vliegende herten bevechten elkaar - ten minste toch de mannelijke - met hun enorme kaken. Bij de sociale insecten daarentegen zien we een grote verscheidenheid: de wespen bouwen korven voor hun larven en voeden hen heel zorgvuldig. De mieren werken samen, ze zoeken samen naar voedsel of materiaal, ze wonen in immense mierennesten die ze ook zelf bouwen, verdedigen en herstellen, samen met de anderen...

Het is ook interessant om de leerlingen duidelijk te maken dat al deze interacties tussen dieren van dezelfde soort te maken hebben met de voortplanting van diezelfde soort.

Dit lijkt evident bij de paring van de libellen. Maar dit is ook het geval bij de bouw van een bijenkorf of mierennest, want die zijn nodig om de larven te beschermen. Ook is elk dier bereid om zich op te offeren om het verdere bestaan van de groep te verzekeren.

INTERACTIES TUSSEN DIEREN EN PLANTEN

We vertrekken nogmaals van de volgende vraag. In welke scènes in de film merken we een relatie op tussen plant en dier ?

We maken een inventaris op :

een bij	— verzamelt →	honing bloem
	← geeft stuifmeel af —	
	← zorgt voor een schuilplaats —	
een vlinder	— voedt zich →	een bloem
	← zorgt voor een schuilplaats —	
mieren	— oogsten, verzamelen →	granen
	— vervoeren →	een blad
	— slaan op →	plantaardig afval : granen, takjes...
rupsen	— eten →	bladeren
de vlieg	← eet —	een 'rose plant'

Al deze voorbeelden tonen inderdaad verschillende types relaties tussen de wereld van de insecten en die van de planten : nu eens is het dier van nut, dan eens de plant; en soms is de werking wederkerig.

Nemen we als voorbeeld de insecten die honing verzamelen (de bijen) of zij die zich voeden met de nectar van de bloemen (vlinders), dan merken we dat zij, in ruil, zorgen dat het stuifmeel van die bloemen verspreid wordt. Op de beelden zien we dat de meeldraden zich krommen en de rug van het insect raken en op die manier stuifmeel afgeven. Verder zien we dat, op een ander moment, het stigma (bovenste deel van de stamper - vrouwelijk voortplantingsorgaan van de bloem) steunt op de rug van het insect en zo het stuifmeel absorbeert dat afgegeven werd door de meeldraden van een andere bloem.

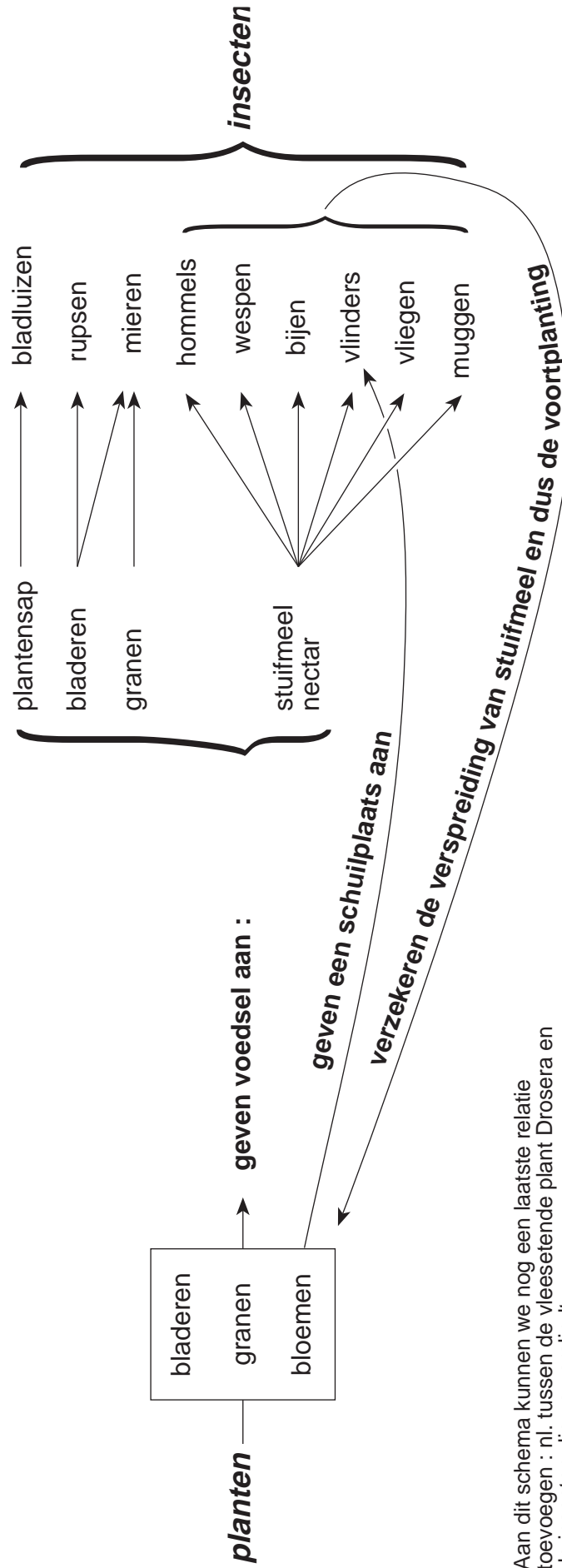
We kunnen ook merken dat het niet altijd insecten zijn die zich voeden met planten (bv. de rupsen). Ook zien we dat sommige planten vleeseters zijn : eerst bestrijken ze het insect met een soort kleefstof, dan sluiten ze het volledig in om het op die manier 'te verteren'.

Wanneer de bloemblaadjes zich 's avonds sluiten, vormen ze als het ware een kamertje : een ideale schuilplaats voor insecten (een eenzame bij, een vlinder...).

Dit zijn dingen die de film getoond heeft. Toch kunnen sommige relaties tussen dieren en planten minder duidelijk lijken en vragen oproepen. Dit is het geval bij de mieren. We zien die heel druk bezig met het vervoeren van stukken bladeren. Maar het geheel/de bedoeling van die activiteiten lijkt eerder raadselachtig. Hier kunnen we eventueel, samen met de leerlingen, bijkomende informatie zoeken in een encyclopedie of een gespecialiseerd werk. Maar ook een eenvoudig antwoord op de vragen van de kinderen kan volstaan.

Zo moet men weten dat er verschillende soorten mieren planten gebruiken voor evenveel verschillende doeleinden.

Schema :
de interacties tussen
de planten en de
dieren

Aan dit schema kunnen we nog een laatste relatie toevoegen : nl. tussen de vleesetende plant Drosera en de insecten die ze verslindt.

De ‘landmieren’ kunnen we opdelen in twee grote groepen : de «oogstmieren» verzamelen graantjes en vervoeren ze naar hun voorraadkamers. Daar worden deze graantjes overgenomen door een andere groep werkers «de malers» : zij pellen de granen en kauwen ze om er een suikerachtig en kleverig goedje van te maken.

Een andere soort, zoals «de bladsnijders», snijden (zoals hun naam het zegt) bladeren in kleine stukken die ze vervolgens kauwen en direct gebruiken. Tenslotte zijn er soorten die de bladeren niet opeten maar ze wel kauwen en er de vloer mee ‘bekleden’. Daar kweken ze een bijzondere champignon op waarmee ze zich voeden.

Als besluit gaan we al deze verbanden in de vorm van een ‘interactief’ netwerk ‘gieten’, zie voorbeeld op de volgende pagina. Naargelang de leeftijd van de kinderen zal dat schema meer of minder uitgebreid zijn.

INTERACTIES TUSSEN DIEREN EN MILIEU

Met het ‘milieu’, ook nog «omgeving» genoemd, bedoelen we het geheel van bergen, zeëen, waterlopen, bossen... In *Microcosmos* beperkt zich dat milieu tot een weide en een waterplas of poel.

We gaan terug op dezelfde manier te werk zoals bij de vorige items. We maken een samenvatting van beelden die tonen hoe de dieren zich aanpassen aan het milieu en hoe ze reageren op een aantal klimaatsveranderingen.

In de film zien we ondermeer het volgende :

- insecten graven in de grond,
- een spin vervoert lucht onder water,
- wespen bouwen een korf en voeden larven,
- insecten verzamelen en vervoeren plantaardig afval,
- insecten camoufleren zich,
- een insect vervoert een grote ‘aardbol’,
- insecten klampen zich vast aan takken, verschuilen zich onder bladeren, verbergen zich tijdens het onweer,
- mieren maken de ingang van hun nest vrij want door het onweer is er een verzakking geweest,
- ...

Een eerste vaststelling is vlug gemaakt : alle dieren en in het bijzonder de insecten gebruiken het milieu om een woning te bouwen, en om zich te beschermen (m.a.w. om te kunnen overleven).

Sommige waterdieren die geen kieuwen hebben, vervoeren lucht onder water. Anderen zijn dan weer nauwelijks zichtbaar, omdat ze zodanig lijken op een plant, een tak of twijg, een steen...

Om de leerlingen te helpen tot deze vaststelling te komen, vragen we hen waarom de dieren op deze manier handelen. Daartoe gebruiken we het voorzetsel ‘om’, zo benadrukken we het doel van het dier. Dat doel proberen we samen te vatten door één enkel werkwoord :

insect graaft in de grond	— om →	te wonen
spin vervoert lucht	— om →	te ademen onder water
insect vervoert plantaardig afval	— om →	te bouwen
insect vermomt zich	— om →	zich te beschermen (tegen roofdieren)
insect vervoert een grote bol	— om →	?
insect verschuilt zich, grijpt zich vast	— om →	zich te beschermen (tegen weer en wind)
mieren maken de ingang van hun nest vrij	—om →	het terug op te bouwen
insect vervoert druppels water	— om →	te drinken

Door deze manier van werken kunnen we gemakkelijk de grote vitale functies terugvinden in het gedrag van het dier in relatie tot z'n milieu : hij moet zich voeden, een woning bouwen, zich beschermen tegen roofdieren... We kunnen de kinderen ook opmerkzaam maken op het feit dat de film geen gratuite acties toont, noch inadequate reacties. We zijn dus ver van het beeld dat vaak wordt opgehangen nl. dat van een wrede, ongenaakbare wereld zonder wetten...

RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN

Als we een samenvatting maken van de waarnemingen die we gedaan hebben i.v.m. de interacties tussen de dieren en hun milieu (in de brede zin van het woord), dan merken we dat een aantal van hun gedragingen in grote lijnen overeenkomen. Om te overleven, moeten ze zich voeden, en bijgevolg vluchten voor roofdieren en zelf zoeken naar prooien of plantaardig voedsel. Ze moeten zich ook aanpassen aan en zich beschermen tegen hun milieu en het klimaat. En tenslotte planten ze zich voort en moeten ze instaan voor de bescherming van hun nakomelingen. De levenswijze van al deze dieren is dus gebaseerd op dezelfde behoeften maar er bestaan duidelijke verschillen in gedrag en gewoontes naargelang de diersoorten.

We kunnen deze waarnemingen als volgt samenvatten :

1. Alle dieren **voeden zich**

- met andere dieren
- met planten
- met nectar van de bloemen
- met plantensap van de bladeren

2. Sommige dieren van verschillende soorten **werken samen**, bv. :
de mier en de bladluis

3. Sommige dieren zijn **rivalen** :

- sommige behoren tot verschillende soorten (het lieveheersbeestje en de mier)
- sommige behoren tot dezelfde soort (de vliegende herten)

4. Alle dieren **passen zich aan aan hun omgeving**

5. Alle dieren beschermen zich en/of vallen aan :

- zij bezitten '**wapens**' : prikstok, angel, kaken
- zij gebruiken '**vallen**' : de spin
- ze '**vermommen zich**' : bv. de bidsprinkhaan, die de gedaante aanneemt van een tak; of sommige soorten rupsen die, omdat ze dol zijn op één of andere gekleurde plant, zich in een gelijkaardige kleur vermommen, zodat ze niet meer opvallen.
- ze **proberen indruk te maken** op de vijand door hun kwetsbaarheid te verbergen onder een zeer agressief kleurenkleed, of nog onder een afschrikwekkend masker wanneer die vijand nadert...

6. Tenslotte planten de dieren **zich voort** : dat wordt in de film geïllustreerd door de parende libellen, een rups die uit een ei komt of de wespen die druk bezig zijn met het voeden van hun larven in de bijenkorf...

Naargelang de vragen van de kinderen of hun specifieke interesse voor één of andere plant, bloem of insect, kunnen ze zelf, in kleine groepjes, een beperkte maar grondige studie maken over één of ander aspect (morfologie, gewoonten, woning,...).

Het is de bedoeling dat elk lid van de groep een 'specialist' wordt (van één bepaald insect of een breder domein) en bekwaam is om te antwoorden op eventuele vragen van de medeleerlingen. Hier kunnen immers vragen naar boven komen die nog 'onopgelost' gebleven zijn.

Ook een bezoek aan de bibliotheek zal waarschijnlijk nodig zijn; daar kan men meer gespecialiseerde werken raadplegen die een nauwkeurig antwoord kunnen geven (bv. op de vreemde paring van de libellen of waarom de spin haar dak onder water bouwt).

Men zal de leerlingen natuurlijk moeten uitleggen hoe een bibliotheek werkt en hoe men naar antwoorden moet zoeken op vragen.

Zo kan men aan de jongsten tonen dat de boeken gegroepeerd zijn per familie/onderwerp.

De leerlingen van 5^e of 6^e leerjaar kan men een initiatie geven over de werking van fichiers, indexen of repertoria.

De omvang van deze opzoekingen hangt natuurlijk af van de leerlingen zelf, van hun nieuwsgierigheid en/of interesses. En deze research zal natuurlijk gebeuren in dezelfde open geest van de film en heeft absoluut niet de bedoeling om tot een zeer georganiseerde kennis te leiden. Hoofdzaak is en blijft dat de leerlingen plezier hebben bij het ontdekken van dit wonderlijk universum en om dit te delen met de rest van de klas.

TWEEDE DEEL

De emotie van het spektakel verlengen

DE KLEURSCHAKERINGEN VAN DE FILM DEFINIËREN

Microcosmos is niet echt een documentaire in de strikte betekenis van het woord (dat hebben we al gezegd); geen enkele wetenschappelijke commentaar (bege)leidt ons; en het ecosysteem en alle interacties worden in hun geheel benaderd, inclusief de positieve en negatieve aspecten : de onberekenbaarheid, inspanningen, mislukkingen en overwinningen. Men kan dus niet voorspellen wat er gaat gebeuren, wie er zal «verliezen» of «winnen», welke ‘vijand’ zal overleven,...

In tegenstelling tot de documentaires die we gewoon zijn en waarvan we vooraf ongeveer weten wat er gaat gebeuren en/of waar men ons leert over het milieu, de gewoontes of de roofdieren van het dier, nodigt de film van Claude Nuridsany en Marie Pérennou de kijker uit op een verrassende reis doorheen het onbekende en het wonderlijke,... een beetje zoals bij een fictiefilm.

Hun keuze voor een dergelijke benadering laat de regisseurs toe om op een vrije manier om te gaan met het genre en z’n conventies; de visuele kant te dramatiseren en die te begeleiden door een expressieve klankband : hierbij versterkte geluiden uit de microcosmos te alterneren met nu eens een zachte, lichte en dan weer een dreigende muziek.

Het resultaat is een uitzonderlijk efficiënte mise-en-scène die de film verdeelt in komische, tragische, schrikwekkende en vreemde momenten, vol spanning of die gewoonweg heel mooi zijn...

Om deze expressieve dimensie van de film volledig tot z’n recht te laten komen, vragen we aan de leerlingen om de scène(s) op te noemen die hen een bijzonder gevoel gegeven heeft (hebben). We schrijven al deze voorstellen op het bord en we definiëren voor elk een originele algemene indruk of nuance, en die kan natuurlijk variëren naargelang de persoonlijke gevoelens van iedereen. Zo zal de scène met de mestkever die een enorm grote bol voortduwt misschien grappig lijken maar die kan ook een angstig gevoel veroorzaken : zal dit koppig insect erin slagen om het obstakel dat hem in de weg staat, te overwinnen ?

De druppels water op de takken of de bloemen in volle bloei zullen wellicht -eensgezind- voor verrukking zorgen; de spin die z’n prooi vangt zal een weezinwekkende reactie uitlokken, de fazant die de mieren oppeuzelt, zal dan weer een gevoel van droefheid en medelijden teweeg brengen...

In dit stadium zullen de leerlingen zeker alle nuances opgemerkt hebben die *Microcosmos* onderscheiden van een gewone reportage over het leven op een weide. Misschien hebben ze nu ook zin om afstand te nemen van het documentair aspect van de film en zich bezig te houden met een meer poëtische benadering. We laten dus de (streng) wetenschappelijke benadering voor wat ze is en we stellen een aantal ‘vrijere’

activiteiten voor, waarbij de leerlingen hun fantasie, gevoel en persoonlijke creativiteit kunnen gebruiken.

We hebben twee voorstellen voor activiteiten : één i.v.m. artistieke expressie een andere i.v.m. poëtische creatie.

EXPRESSIONISTISCHE KEUZES

Sommige dieren zullen beslist de verbeelding van de kinderen aan het werk gezet hebben. Daarom nodigen we ze uit om hun indrukken weer te geven via een tekening of schilderij. We laten ze een dier kiezen die hen het meest is opgevallen. We vragen ze om vooral de emotie die het dier oproept te tekenen of te schilderen. Daarvoor kunnen twee procédés gebruikt worden : de **vereenvoudiging** en de **overdrijving**.

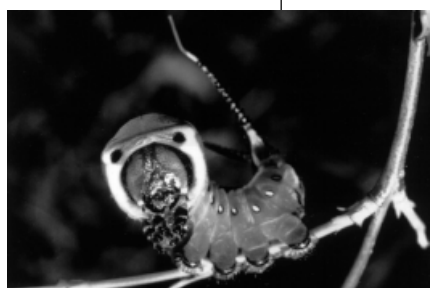
Bij de vereenvoudiging gaan we ons toespitsen op een bijzondere eigenschap (of karakteristiek) van het dier dat we willen voorstellen. Als men zich bv. de gedaanteverwisseling (metaformose) van de mug aan het wateroppervlak herinnert (aan het einde van de film), zal men zeker oog hebben voor het licht van de dageraad waarin de scène baadt. In dit geval raden we het kind aan om de aquareltechniek te gebruiken omdat die het best de transparantie van de atmosfeer weergeeft. De essentie van deze opdracht bestaat erin om de kleuren van de atmosfeer te ‘vertalen’ - met behulp van de leerkracht. Daarbij laten we alle details met betrekking tot de anatomische bouw van het insect (bij het tekenen) achterwege. Deze kunnen beperkt blijven tot enkele ruwe trekken (toch in een eerste stadium).

Op dezelfde manier, dus in grote lijnen, kan het gevecht tussen de vliegende herten geschilderd worden en daarbij proberen we vooral het blinkende zwart van hun schilden te benadrukken (bv. met acrylverf). Zo kan ook de afgelegde weg van de processierupsen op een zeer eenvoudige manier weergegeven worden, nl. door opeenvolgende verbindings-tokens. Tenslotte houden we beslist van het lieveheersbeestje en dit vooral omwille van z'n rode vleugels met zwarte punten : die kunnen we op een eenvoudige manier voorstellen door grote gekleurde vlekken.

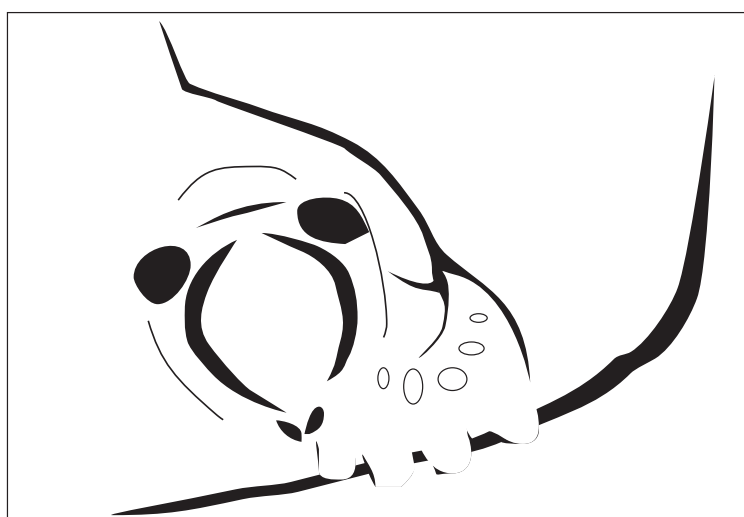
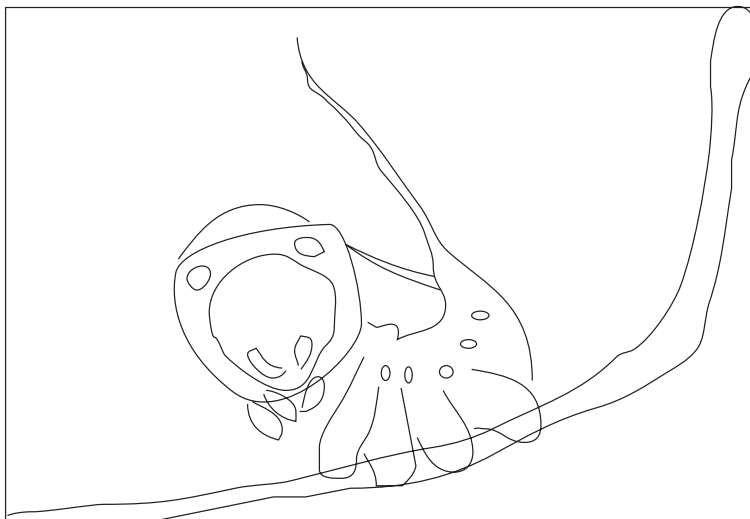
Door met deze eenvoudige en schematische tekening een kleur-impressie weer te geven, kunnen we ook genieten van de subjectieve impressie die we voelden bij het zien van de film en die we nu proberen te ‘her-talen’.

Deze poging kan ook samen gaan met een effect van overdrijving. Die bestaat erin om bepaalde kleureffecten te benadrukken of om de tekening zodanig te vervormen dat ze een karikatuur wordt. Deze methode van vereenvoudiging en overdrijving kunnen we ‘afzonderlijk’, na elkaar gebruiken maar de twee kunnen ook gecombineerd worden want ze beogen hetzelfde doel, nl. het expressieve effect van het tekenwerk accentueren.

Als we op die manier te werk gaan (de combinatie gebruiken) bij 'de hoornbij die paart met de orchidee', kunnen we met stukken stof 'tamponeren' en zo het prachtige fluwelen aspect van de bloem weergeven.

Afdruk, vereenvoudiging en overdrijving van een rups van de hermelijnvlinder vertrekkende van een foto

In hetzelfde perspectief mogen we ook niet vergeten dat de film ons buitengewone uitvergroete beelden toont van heel kleine insecten. Hier kunnen we dus ook dit effect reproduceren door heel grote bladen te gebruiken voor de afbeelding van een klein microscopisch dier.

Welk dier men ook kiest, we zullen dus vooral de nadruk leggen op de expressiviteit van het werk, wat op z'n beurt een veel grote vrijheid inhoudt in vergelijking met de beperkingen van een meer realistische tekening.

DE POEZIE IN HET BEELD

De tweede activiteit die we hier voorstellen heeft betrekking op de poëtische creativiteit en bestaat erin om, net zoals bij de vorige activiteit, de emoties bij het zien van de film, onder een nieuwe vorm te vertalen. Deze keer gaan we ons echter niet zozeer toeleggen op het 'narratieve' aspect, maar eerder op de schoonheid van een beeld, in het bijzonder dat van een insect, of op de eigenaardigheid van een bloem of plant... Hiervoor maken we gebruik van de 'vergelijking' om beelden op te roepen. Bijvoorbeeld, een waterdruppel lijkt op een traan of op een doorschijnende parel; de weide lijkt op een jungle...

Het poëtisch beeld bestaat er dus in om een gekozen voorwerp, bv. een insect via een ander bestaand iets te benaderen, waarmee er door één of andere opvallende gelijkenis een link bestaat.

Daarbij moet men de leerlingen er op wijzen dat het niet gaat om het insect te definiëren of te omschrijven maar om iets anders te vinden (een ander object) waarmee het ogenschijnlijk niets te maken heeft, behalve de gelijkenis die het lyrische beeld oproept.

Zo is het voorstel 'lieveheersbeestje, klein, kwetsbaar dier' niet goed omdat het over een eenvoudige definitie gaat, zonder vergelijking. 'Lieveheersbeestje, bloeddruppel zich voorslepend op de aderen van de bladeren' daarentegen vormt een krachtig beeld want ze benadert twee (of zelfs drie) vreemde werelden.

ALS HET EEN... WAS

We doen een spelletje. Een groep leerlingen kiest een dier uit de film en de anderen moeten het raden door vragen te stellen die beginnen met : 'als het een... was'. (de vraag 'als het een dier was' is verboden omdat het net over een dier gaat).

Bijvoorbeeld, de pillendraaier :

- Als het water was
- Zou het zwarte modder zijn dat langzaam wegstroomt
- Als het een geluid was
- Zou het iemand zijn die heel luidruchtig en zwaar zucht
- Als het een kledingstuk was
- Zou het een bolhoed zijn

- Als het een voertuig was
- Zou het een bulldozer zijn
- ...

Deze verschillende suggesties kunnen dus gepreciseerd worden door diverse kwalificaties. Of met elkaar gecombineerd worden en op die manier kan, als volgt, een klein gedicht over en rond het dier gevormd worden.

*Als een grote zwarte modderdruppel rolt de mestkever zijn bol over de weg,
als een kleine bulldozer die onophoudelijk-langzaam kreunt,
als een bolhoed verloren in de wei*

In een dergelijke context zijn alle suggesties natuurlijk relevant en ze mengen poëzie, humor, droom en fantasie...

Vervolgens kunnen we hetzelfde principe hernemen maar zonder de raadseltjes : de gestelde vragen ('als het...') hebben dan vooral de bedoeling om meer relevante of rijkere antwoorden te krijgen.

PEDAGOGISCH DOSSIERS
(IN HET FRANS)

Centre culturel Les Grignoux
(Luik ~ België)

9 rue Sœurs de Hasque, B-4000 Liège, Belgique.

☎ : 32 (0)4 222 27 78

contact@grignoux.be

http://www.grignoux.be/

L'Âge de glace
Amen
Amistad
Des animaux
fous, fous, fous
Au-delà de Gibraltar

Au nom du père
Les autres filles
Aux bons soins du docteur Kellogg
Les Aventures de Tsatsiki
Babe
Le Ballon d'or
Balzac
et la petite tailleuse chinoise
Bashu
Beaucoup de bruit pour rien
Beaumarchais l'insolent
Billy Elliot
Le Bonhomme de neige
Le Bossu
Bowling for Columbine
Boyz'n The Hood
Ça commence aujourd'hui
Carnets de voyage
Le Cercle
C'est pour la bonne cause
La Championne
Chaos
Le Château des singes
Cheb
Le Chemin de la liberté
(Rabbit-Proof Fence)
Le Cheval venu de la mer
Chicken Run
Les Choristes
Cœur de dragon
The Commitments
Contre l'oubli
Les Convoyeurs attendent
Cyrano de Bergerac
Daens
Danger pleine lune
Danny, le champion du monde
Danse avec les loups
Le Destin
Le Dictateur
East is East (Fish and Chips)
El Bola
Elephant
L'Enfant au grelot
L'Enfant lion
L'Enfant qui voulait être un ours
L'Enfant sauvage
Les Enfants de la pluie
Erin Brockovich
L'Esquive
Les Étoiles filantes
Eugenio
Les Évadés
Le Fabuleux Destin
d'Amélie Poulain
Fahrenheit 9/11
La Ferme des animaux
Le Fils
La Flèche bleue
La Forêt enchantée

La Forteresse suspendue
Fucking Åmål
Gattaca
Genesis

Get Real
Ghost World
Girlfight
La Gloire de mon père
& Le Château de ma mère
Gloups! je suis un poisson

Le Gone du Chaâba
Good By Lenin!
Good Will Hunting
Goshu, le violoncelliste
Gourine
et la queue de renard
La Haine
Henry V

de Chris Wedge
de Constantin Costa-Gavras
de Steven Spielberg
de Nils Skapans,
Janis Cimermanis et Dace Rīduse
de Taylan Barman
& Mourad Boucif
de Jim Sheridan
de Caroline Vignal
d'Alan Parker
d'Emma Lemhagen
de Chris Noonan
de Cheik Doukouré

de Dai Sijie
de Bahram Beyzaie
de Kenneth Branagh
d'Edouard Molinaro
de Stephen Daldry
de Dianne Jackson
de Philippe de Broca
de Michael Moore
de John Singleton
de Bertrand Tavernier
de Walter Salles
de Jafar Panahi
de Jacques Fansten
d'Elisabeta Bostan
de Coline Serreau
de Jean-François Laguionie
de Rachid Bouchareb

de Philip Noyce
de Mike Newell
de Nick Park & Peter Lord
de Christophe Barratier
de Rob Cohen
d'Alan Parker
d'Amnesty International
de Benoît Mariage
de Jean-Paul Rappeneau
de Stijn Coninx
de Bratislav Pojar
de Gavin Millar
de Kevin Costner
de Youssef Chahine
de Charles Chaplin
de Damien O'Donnell
d'Achero Mañas
de Gus Van Sant
de Jacques-Rémy Girerd
de Patrick Grandperret
de Jannik Hastrup
de François Truffaut
de Philippe Leclerc
de Steven Soderbergh
d' Abdellatif Kechiche
4 courts métrages d'animation
de Jean-Jacques Prunès
de Frank Darabont

de Jean-Pierre Jeunet
de Michael Moore
de John Halas
de Luc & Jean-Pierre Dardenne
d'Enzo d'Alò
d'Angel de la Cruz
et Manolo Gomez
de Roger Cantin
de Lukas Moodysson
d'Andrew Niccol
de Marie Pérennou
et Claude Nuridsany
de Simon Shore
de Terry Zwigoff
de Karyn Kusama

d'Yves Robert
de Stefan Fjeldmark
et Michael Hegner
de Christophe Ruggia
de Wolfgang Becker
de Gus Van Sant
de Takahata Isao
de Nille Tystad
et John Jacobsen
de Mathieu Kassovitz
de Kenneth Branagh

Himalaya
L'histoire du chameau qui pleure

Hop
Hors la vie
Le Huitième Jour
Il Postino
Iedereen Beroemd!
L'Île de Black Mór
Imúhar
Jeanne la Pucelle
La Jeune Fille à la perle
Joue-la comme Beckham
Le Journal d'Anne Frank

The Kid & Les Temps modernes
Kirikou et la sorcière
Lilya 4-Ever
Linnea
dans le jardin de Monet
La Liste de Schindler
Little Nemo
Looking for Richard
Loulou et autres loups...

Lumumba
The Magdalene Sisters
Le Maître des éléphants
Marion
Matilda
La Mauvaise Éducation
Ma vie en rose
Le Mécano de la « General »
Michael Collins
Microcosmos

Mondo
Mon Oncle
Monsieur Batignole
La Mouette et le Chat
Munk, Lemmy et Cie

Le Mystère de la chambre jaune
Le Mystère des fées
Newcastle Boys
No Man's Land
La Nuit des Rois
Les Nuits fauves
Osama
Osmosis Jones
Othello
Les Palmes de M. Schutz
Pas d'histoires!

La Petite Taupe
Le Petit Grille-Pain courageux
Le Petit Monde des Borrowers
Petit Potam

Le Pianiste
Pinocchio et l'Empereur de la Nuit
Princes et Princesses
La Promesse
Prop et Berta
La Prophétie des grenouilles
Les Puissants (The Mighty)
Raining Stones
Ressources humaines
Révélation
Le Roi et l'Oiseau
Roméo et Juliette

Rosetta
Le Royaume des chats
Salut cousin!
Shakespeare in Love
Shrek

Sindbad
Sleepy Hollow
Smoke
Stupeur et tremblements
Super Size Me
Sweet Sixteen
Toto le Héros
Traffic
The Truman Show
TwentyFourSeven
La Vie est belle
Viens danser... sur la lune
Vincent et moi
Les Virtuoses
Vivre au paradis
Voyage à Mélonia
Les Voyages de Gulliver
Voyage vers l'espoir

L'Art de l'animation
Simenon au cinéma:
à propos de *Monsieur Hire*
Image par Image
La mer
L'animal et le règne humain
Comprendre le sens d'un film
Les Jeunes à l'ombre des familles
Enfants d'ailleurs

d'Eric Valli
de Byambasuren Davaa
& Luigi Farloni
de Dominique Standaert
de Maroun Bagdadi
de Jaco Van Dormael
de Michael Radford
de Dominique Deruddere
de Jean-François Laguionie
de Jacques Dubuisson
de Jacques Rivette
de Peter Webber
de Gurinder Chadha
de Nagaoka Akiyoshi
& Julian Y. Wolff
de Charles Chaplin
de Michel Ocelot
de Lukas Moodysson
de Christina Bjork
& Lena Anderson
de Steven Spielberg
de M. Hata & W.T. Hurtz
d'Al Pacino
5 films écrits
par Jean-Luc Fromental
& Grégoire Solotareff
de Raoul Peck
de Peter Mullan
de Patrick Grandperret
de Manuel Poirier
de Danny DeVito
de Pedro Almodóvar
d'Alain Berliner
de Buster Keaton
de Neil Jordan
de Claude Nuridsany
& Marie Pérennou
de Tony Gatlif
de Jacques Tati
de Gérard Jugnot
d'Enzo d'Alò
de Nils Skapans
& Janis Cimermanis
de Bruno Podalydès
de Charles Sturridge
de Mark Herman
de Danis Tanovic
de Trevor Nunn
de Cyril Collard
de Siddiq Barnak
de Peter & Bob Farrelly
d'Orson Welles
de Claude Pinoteau
12 regards sur le racisme
au quotidien
de Zdenek Miller
de Jerry Rees
de Peter Hewitt
de Bernard Deyriès
& Christian Choquet
de Roman Polanski
de Hal Sutherland
de Michel Ocelot
de Luc & Jean-Pierre Dardenne
de Per Fly & Janis Cimermanis
de Jacques-Rémy Gierod
de Peter Chelsom
de Ken Loach
de Laurent Cantet
de Michael Mann
de Paul Grimault
de Baz Luhrmann
de Luc & Jean-Pierre Dardenne
de Hiroyuki Morita
de Merzak Alouache
de John Madden
d'Andrew Adamson
& Vicky Jensen
de Karel Zeman
de Tim Burton
de Wayne Wang & Paul Auster
d'Alain Corneau
de Morgan Spurlock
de Ken Loach
de Jaco Van Dormael
de Steven Soderbergh
de Peter Weir
de Shane Meadows
de Roberto Benigni
de Kit Hood
de Michael Rubbo
de Mark Herman
de Bourlem Guedjou
de Per Ahlin
de Dave Fleischer
de Xavier Koller

par Philippe Moins

de Patrice Leconte
le cinéma d'animation
un dossier thématique
une approche pédagogique
sur six films récents
sur six films récents
sur quatre films
d'Asie et d'Afrique

microcosmos

HET LEVEN IN HET GRAS

een film van

CLAUDE NURIDSANY & MARIE PÜRENNOU

Onzelieveheersbeestje ♦ 5

Koninginnepage ♦ 7

Spanrups ♦ 2

Bij die nectar verzamelt op salie ♦ 3

Rups van de hermelijnvlinder ♦ 4

Wijngaardslakken ♦ 8

Pas uitgekomen rups ♦ 6

Wielspin ♦ 1

Wolzwever ♦ 11

Processierupsen ♦ 15

Rode bosmieren ♦ 12

Oogstmieren ♦ 13

Veldwespen ♦ 10

Pillendraaier ♦ 16

Fazant ♦ 9

Waterspinnen ♦ 14

Bootsmannetjes ♦ 19

Waterspin met woonklok ♦ 22

Azuurwaterjuffer ♦ 20

Hoornbij die 'paart' met een orchidee ♦ 21

Zonnedauw ♦ 17

Neushoornkever ♦ 18

Miljoenpoot ♦ 27

Vliegend hert ♦ 25

Rupsen van de waterdrager ♦ 28

Bidsprinkhaan ♦ 23

Grote nachtpauwoog ♦ 26

Uitsluitende langpootmug ♦ 24

1

2

3

4

5

6

7

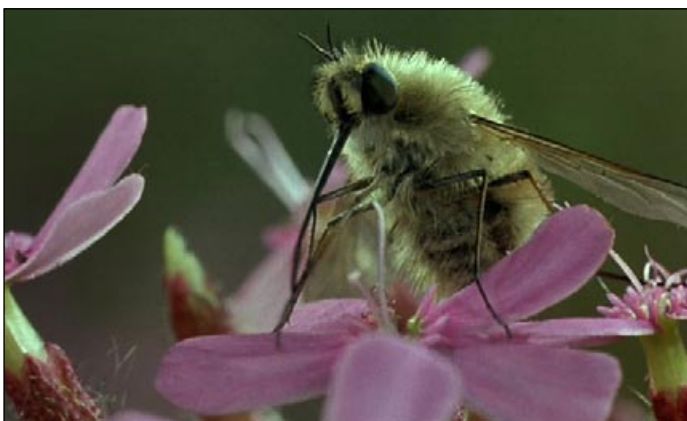
8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

■ Meer dan enkel een documentaire is *Microcosmos* veeleer een uitnodiging om een nieuwe wereld te ontdekken, nl. het leven van de minuscule diertjes op de weide en om te kijken naar de verrassende schoonheid van onze omgeving, en dit zonder een belerende commentaar. Nog nooit kon een film ons immers zo ontroeren met eenvoudige dingen zoals het ontluiken van een klaproos; konden we ons — heimelijk — verbonden voelen met een libel of een lieveheersbeestje, kon een stoet van de processierupsen ons zo doen lachen, of kon een banale onweersbui ons zo doen beven...

Het is zeker niet de bedoeling die commentaar te geven die de auteurs bewust weggelaten hebben uit hun film. Dit dossier wil de 'zin naar ontdekking' die als rode draad door de film loopt, verder zetten en de kinderen uitnodigen om de dingen die ze in de film gezien hebben te memoriseren en te structureren. Noch de film, noch het dossier willen lessen geven: zij hopen enkel om een aanzet te geven naar een verdere enthousiaste zoektocht.

■ **Samengevat:**

Herinneringen aan de film

Over welke insecten gaat het?

Wat doen de getoonde dieren?

De generiek ontcijferen

Animaties waarin de gevoelens over de film worden her- en verwerkt